

De skandinaviske landes, her specielt Sveriges, kalkuler m.h.t. muligheden/risikoen for en forhandlingsfred mellem stormagterne nævnes i bogen kun i forbigarten. Men med München-aftalen på så kort afstand har denne risiko for at blive handlet bort i en opdeling af interessesphærer formodentlig spillet en større rolle i de skandinaviske landes politik, end det fremgår af Thomas Munch-Petersens arbejde. De britiske arkiver – og vel knap nok de tilgængelige svenske – rummer imidlertid næppe noget videre om denne eventualitet.

For en almindelig læserbetragtning kan der gøres den indvending mod fremstillingen, at den er for krævende med hensyn til forhåndskendskab til specielt anden række i det engelske regeringsmaskineri under krigen. Det er ganske enkelt for svært at holde rede på, og det manglende navneregister gør det ikke nemmere.

Bortset fra det er der her en solid, veldisponeret standard-fremstilling af en speget fase af 2. verdenskrig.

Henrik S. Nissen

Jørgen Hæstrup: *Secret Alliance I-III*. Odense University Press, 1976–77. 1158 s.

Jørgen Hæstrups storværk om den danske modstandsbevægelses historie, disputatsen *Kontakt med England* fra 1954, og de to bind *Hemmelig Alliance* fra 1959, ialt omkring 1000 sider, blev i 1976–77 oversat til engelsk under den samlede titel *Secret Alliance*. Initiativet, der har haft bred fondsstøtte, bør hilses med glæde. Hæstrup, der i hovedkvarteret i Sct. Klemens har brugt mange timer af et langt forskerliv på at docere dansk modstandsbevægelse for udenlandske historikere og journalister, og vel ofte senere har måttet gøre en nok så trist status over de skønne spildte kræfter, har her ydet dansk og udenlandsk forskning en uvurderlig tjeneste – og hertil sat kronen på sit livsværk internationalt set. Der er ingen undskyldning længere for de udlændinge der griber til den angelsaksiske sensationslitteratur om den danske undergrund. Nu har de *Secret Alliance!*

Bortset naturligvis fra oversættelsen – en kæmpeopgave løst af Alison Borch-Johansen – er justeringerne fra originalen minimale. Jeg har kun fundet een egentlig realitetsændring, nemlig nedtoningen af jernbanesabotagens strategiske betydning (II s. 273 f.) – efter Aage Trommers *Jernbanesabotagen i Danmark under de danske verdenskrig* (1971). I første bind er Hæstrups fine afhandling »Table Top« fra *Historie* (1961) indarbejdet, hvorved SOE's politik igennem 1942 har fået større dybde og perspektiv, nu på baggrunden af det samtidige telegrammateriale, hvor tidligere beretninger måtte holde for. Det har betydet et par ekstra sider, og det er det eneste større indgreb overhovedet. Ellers findes de få og små tilføjelser, i noteapparatet og i form af litteraturhenvisninger, oftest til Hæstrups egne senere arbejder. (*Til landets bedste I-II* (1966/71) og *Den fjerde våbenart* (1976)). Om nogen integrering i fremstillingen eller en mere systematisk koordinering er der dog ikke tale – hvad der kan få lidt cjendommelige konsekvenser (f. eks. bind III hvor Ulf Torells *Hjælp til! Danmark* (1973) nævnes s. 418 note 55, men derimod ikke erstatter spekulationerne og den forældede litteratur i noterne 60 og 71, og i bind III hvor den nye vurdering af jernbanesabotagen ikke får følger for udsagnet s. 103 og note 16 s. 384).

Nu er vor viden om besættelsestiden naturligvis ikke uberørt af det kvarte sekel der er gået siden Hæstrup forskede i modstandsbevægelsens historie. Det betyder at en del af baggrundslitteraturen, såvel den europæiske som den danske, forekommer noget bedaget, og at spekulationer der var helt på sin plads i 50'erne, virker unødvendige i dag. Det er også oplagt at en række af fremstillingens udsagn og synspunkter ikke længere lader sig

opretholde – eller i bedste fald kræver en alvorlig justering. Det gælder f. eks. spørgsmålet om SOE's genesis og generelle strategiske målsætning (I s. 42); det gælder DKP's stilling efter illegaliseringen (I s. 92), og senere under folkefrontstrategien i 1944/45 (f. eks. III s. 278), der fik sin første brede behandling af Rüdiger Eckert allerede i 1969 (*Die politische Struktur der dänischen Widerstandsbewegung im Zweiten Weltkrieg*), det gælder også Christmas Møllers indsats (I s. 92), der vel nok kræver en omvurdering – ikke mindst efter Hæstrups egen kildeudgave af hans korrespondance fra exilet (*Christmas Møllers Londonbreve (1974)*); det gælder tilsvarende vurderingen af den tidlige sabotage, hvor man ikke længere kan opretholde billedet af Danmark som et sabotagemæssigt u-land – bortset fra Bopa – før SOE kom her til (I s. 244). Man kan heller ikke i dag – og kunne det heller ikke i midten af 70'erne efter Trommers og mine undersøgelser – fastholde sabotagens afgørende betydning som katalysator i strejkebevægelsen (I s. 251 f., 254 og II s. 257 og 259). Tilsvarende er politikernes rolle og deres bestræbelser på at kontrollere og inddæmme modstandsbevægelsen blevet langt stærkere præciseret efter Torells arbejde. Det gælder både Buhl-gruppens henvendelser til svenskerne om hjælp mod et kommunistisk kup (II s. 21), våbenkøbet (II s. 288), Hedtofts rejse til Stockholm i 1944 (III s. 213 f.) og Brigadens forhold (III s. 371 f.). Sluttelig kan nævnes modstandsbevægelsens udenrigsrelationer, herunder hele anerkendelsesproblematikken (III s. 331 ff.), samt de allieredes positioner, der nu ses klarere efter Mary Daus *Danmark og Sovjetunionen 1944–49 (1969)* og Essmann Jensens *Da fornuften sejrede (1972)*.

Det kan næppe betvivles at arbejdet havde vundet i indsigt ved en sådan revision. Men det har åbenbart ligget udenfor Hæstrups ønske. Og holdningen lader sig naturligvis forsvare. For kritikpunkterne rokker ikke ved værkets fundament og hovedstrukturer, og et indgreb kunne let være blevet en skamfiling. Nu hviler *Secret Alliance* sikkert i sine forudsætninger, helstøbt og båret frem af det nationale syn på modstandskampen der i så høj grad blev besættelsesgenerationens, og som har gjort forfatterskabet til dennes selvforståelse par excellence.

Derimod burde Hæstrup og forlaget måske have funderet en smule mere over værkets målgruppe, og overvejet hvorvidt man ikke havde vundet pædagogisk ved at kære ned på de mange sider fremfor at oversætte ravl og krat. *Kontakt med England* og *Hemmelig Alliance* er jo – deres popularitet til trods – ikke let læste bøger p.g.a. den vældige detaljerigdom. Og de må være vanskelige at overskue for den udenlandske forsker, der vel primært kaster sig over stoffet ud fra en komparativ synsvinkel, og derfor jagter hovedlinjerne og ikke den lokale detalje.

Men afgørende er det naturligvis, at udforskningen af den danske modstandsbevægelse med *Secret Alliance* er blevet integreret i den internationale debat.

Hans Kirchhoff

Christian Tortzen: Søfolk og skibe 1939–1945. Den danske Handelsflådes historie under anden verdenskrig. Bd. 1 (af planlagt 4) Ind i krigen. Grafisk Forlag. 719 sider. 214 kr.

Der ligger noget af en programmerklæring i værkets titel. Det er nok en branchehistorie, og branchens organisationer og fagforeninger står da også som udgivere, men Christian Tortzen vil belyse og forstå erhvervets udover, deres levevilkår, oplevelser og overlevelse, langt mere end det er sædvane i historiske skildringer af en erhvervsgren, hvor finansoperationer og teknisk udvikling normalt får broderparten af interessen.